

CURS DE PEDAGOGIE

Conf. univ. dr. Adriana NICU

Nivelul I

- ❑ **Introducere în pedagogie**
- ❑ **Teoria și metodologia curriculum-ului**
- ❑ **Teoria și metodologia instruirii**
- ❑ **Teoria și metodologia evaluării**

Teoria și metodologia instruirii

- Didactica – teoria procesului de învățământ**
- Principiile didactice**
- Metode și mijloace de învățământ**
- Forme de organizare a procesului de învățământ**
- Proiectarea didactică**
- Relaționare și comunicare didactică**

METODE ȘI MIJLOACE DE ÎNVĂȚĂMÂNT

- Delimitări conceptuale
- Sistemul metodelor de instruire
- Descrierea metodelor de instruire
- Mijloace de învățământ
- Strategii didactice

Metoda didactică

Procedeul didactic

- Metoda didactică se referă la drumul sau calea de urmat în activitatea comună a profesorului și elevilor, în vederea realizării obiectivelor instruirii.
 - Etimologie: *methodos* (gr.)
 - *metha* = spre, către
 - *odos* = drum, cale

Procedeul didactic și raportul cu metoda de învățământ

- ❑ Procedeul didactic este o componentă a metodei, o tehnică mai limitată de acțiune, un element de sprijin sau un mod concret de valorificare a metodei.
- ❑ Raportul dintre metodă și procedeu didactic este dialectic, de complementaritate:
 - într-o lecție în care predomină expunerea profesorului, efectuarea unui experiment poate interveni ca procedeu demonstrativ.

Sistemul metodelor de instruire

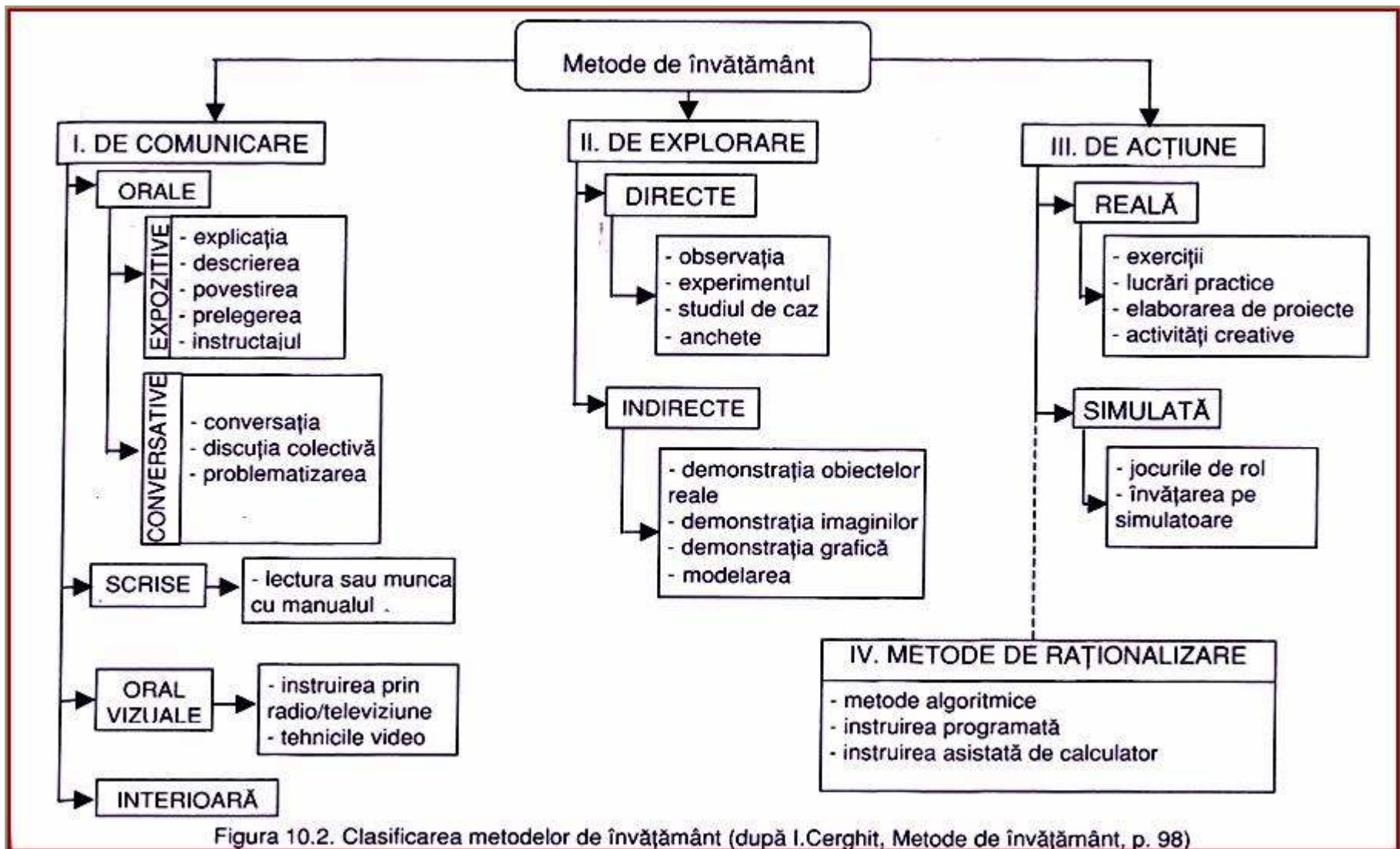

Figura 10.2. Clasificarea metodelor de învățământ (după I.Cerghit, Metode de învățământ, p. 98)

Funcțiile metodelor didactice

- ❑ *Comunicativă*, de transmitere a noi cunoștințe/abilități/atitudini.

- ❑ *Cognitivă*, de dobândire de noi cunoștințe/abilități/atitudini.
- ❑ *Normativă*, de organizare, dirijare și corectare continuă a procesului de instruire.
- ❑ *Motivațională*, de a stârni și menține interesul elevului, curiozitatea, dorința de cunoaștere și acțiune.
- ❑ *Operațional-instrumentală*, ca intermediar între elev și unitatea de conținut. PROFESORUL este un reprezentant al științei care mediază, prin intermediul metodelor, accesul la cunoaștere.
- ❑ *Formativ-educativă*, de exersare și dezvoltare a proceselor psihice și motorii, simultan cu însușirea cunoștințelor, formarea deprinderilor, dezvoltarea aptitudinilor, opiniilor, convingerilor, sentimentelor și calităților morale.

Metode de comunicare orală – metode expositive

- ❑ **Explicația:** dezvăluie, clarifică situații, relații, legi, ipoteze, solicită analiza și argumentarea logică a faptelor sau cunoștințelor.
- ❑ **Povestirea:** expunere prin narațiuni, cu caracter plastic și emoțional.
- ❑ **Descrierea:** prezentarea analitică a proprietăților obiectelor și fenomenelor.
- ❑ **Prelegerea:** expunerea sistematică a unui volum mare de cunoștințe.

Metode de comunicare orală - metode conversative

- ❑ **Conversația** – dialog didactic realizat printr-o succesiune de întrebări și răspunsuri.
 - ❑ **tipuri de conversații:** introductivă, de reactualizare și fixare, de verificare, catehetică, euristică, conversația-joc etc.;
 - ❑ **tipologia întrebărilor:** reproductive, stimulative, aplicative, evaluative, directe, inversate, returnate, de releu etc.;
 - ❑ **cerințe:** precizie, conciziune, corectitudine gramaticală și științifică, accesibile, nu solicită răspuns monosilabic, nu includ răspunsul așteptat.

Metode de comunicare orală - metode conversative

- **Dezbaterea:** schimb organizat de idei și opinii.
 - variante: discuția de grup, „masa rotundă”, brainstorming, discuția Phillips 6/6, discuția panel.
- **Problematizarea:** prezentarea unor situații-problemă, cu mai multe alternative de rezolvare, care generează elevilor îndoială, incertitudine, curiozitate și dorința de descoperire a soluției/soluțiilor.
 - problemă ≠ situație-problemă

Exerciții reflexive

Cum vă explicați că repetițiile prea dese ale unui text învățat pot să favorizeze uitarea?

(Psihologie)

Dacă oamenii trebuie să se supună autorității divine, în ce măsură mai sunt liberi? Mai sunt răspunzători de faptele lor?

Ne naștem oameni sau devenim oameni?

(Filosofie)

Cum se explică faptul că sarea de bucătărie nu conduce curentul electric în stare solidă, dar îl conduce în soluție?

(Chimie)

- Etape ale problematizării: perceperea, explorarea și restructurarea datelor, căutarea soluțiilor, alegerea soluției optime.

Metode de explorare directă a realității

- ❑ **Observația:** urmărirea și înregistrarea sistematică a datelor despre obiecte și fenomene, în scopul cunoașterii lor.
 - **Forme:** dirijată, independentă, spontană, de scurtă/lungă durată etc.

- ❑ **Experimentul:** provocarea intenționată a unui fenomen în scopul studierii acestuia.
 - **Tipuri:** demonstrativ, aplicativ, de laborator, natural, individual/echipă etc.

Metode de explorare directă a realității

- ❑ **Studiul de caz:** presupune confruntarea elevului cu o situație din viața reală („caz”) cu scopul de a observa, înțelege, interpreta sau chiar soluționa. Un caz reflectă o situație tipică, reprezentativă și semnificativă pentru anumite stări de lucruri.
- ❑ **Cerințe solicitate:**
 - autenticitate;
 - implică o situație-problemă, care cere un diagnostic sau o decizie;
 - complet și relevant în raport cu obiectivele fixate;
 - stimulatив pentru elevi.

Exercițiu reflexiv

Rezolvați în scris următorul studiu de caz:

Sunteți dirigintele clasei în care învață Andrei. Acesta este un băiat inteligent dar foarte timid și nu reușește să răspundă la ore. Dacă profesorul îi pune o întrebare se inhibă, se bâlbâie și se înroșește imediat. Vorbește stins, rar și are o privire ezitantă. La ședința cu părinții ați observat că mama lui Andrei este foarte volubilă, autoritară și are tendința să rezolve toate problemele. Când Andrei a fost ascultat, un alt profesor i-a spus: „Răspunde la lecție și nu te mai bâlbâi iar ca data trecută”.

- Cum apreciați remarcă profesorului?
- Ce i-ați fi spus dvs.?
- Cum v-ați comporta cu Andrei ca să-l ajutați să-și depășească problemele?”

(Cozărescu, M., Ștefan, L.)

Metode de explorare indirectă a realității

- **Demonstrația:** prezentarea obiectelor și fenomenelor reale sau substitute ale acestora, pe baza unui suport material (natural, figurativ sau simbolic).
 - **forme:** demonstrația cu ajutorul obiectelor naturale / cu substitute (bi - tridimensionale, simbolice) / cu ajutorul mijloacelor tehnice audio-video / demonstrația logică.

- **Modelarea:** utilizarea modelelor prin care se reprezintă simplificat, dar esențial, caracteristici ale obiectelor și fenomenelor, dificil de perceput și cercetat în mod direct.

Metode de acțiune reală asupra realității

- ❑ **Exercițiul:** executarea repetată, conștientă și sistematică a unor acțiuni, operații sau procedee în scopul formării deprinderilor practice și intelectuale sau a îmbunătățirii unei performanțe.
 - **Tipuri:** introductive, curente, de consolidare, de verificare, individuale, de grup, dirijate/ semi-dirijate / creative.

- ❑ **Proiectul:** cercetare orientată spre un scop bine precizat, care este realizată prin îmbinarea cunoștințelor teoretice cu activitatea practică, finalizate cu un produs.

Exercițiu reflexiv

Comentați, din perspectiva metodei exercițiului, următoarea afirmație:

Dacă nu cânt o singură zi, consecințele le simt numai eu; dacă nu exersez două zile, acest lucru este remarcat de colegii mei, iar dacă nu exersez trei zile, de aceasta își dă seama și publicul din sală.

George Enescu

Metode de acțiune fictivă (simulată) asupra realității

- ❑ **Jocul didactic:** îmbină elementele instructive și formative cu elemente distractive și pot fi utilizate în predarea diferitelor discipline de învățământ.
 - **Tipuri:** jocuri senzoriale/logico-matematice/de orientare/de creație/de rol/de îndemânare (motrice, practice etc.).

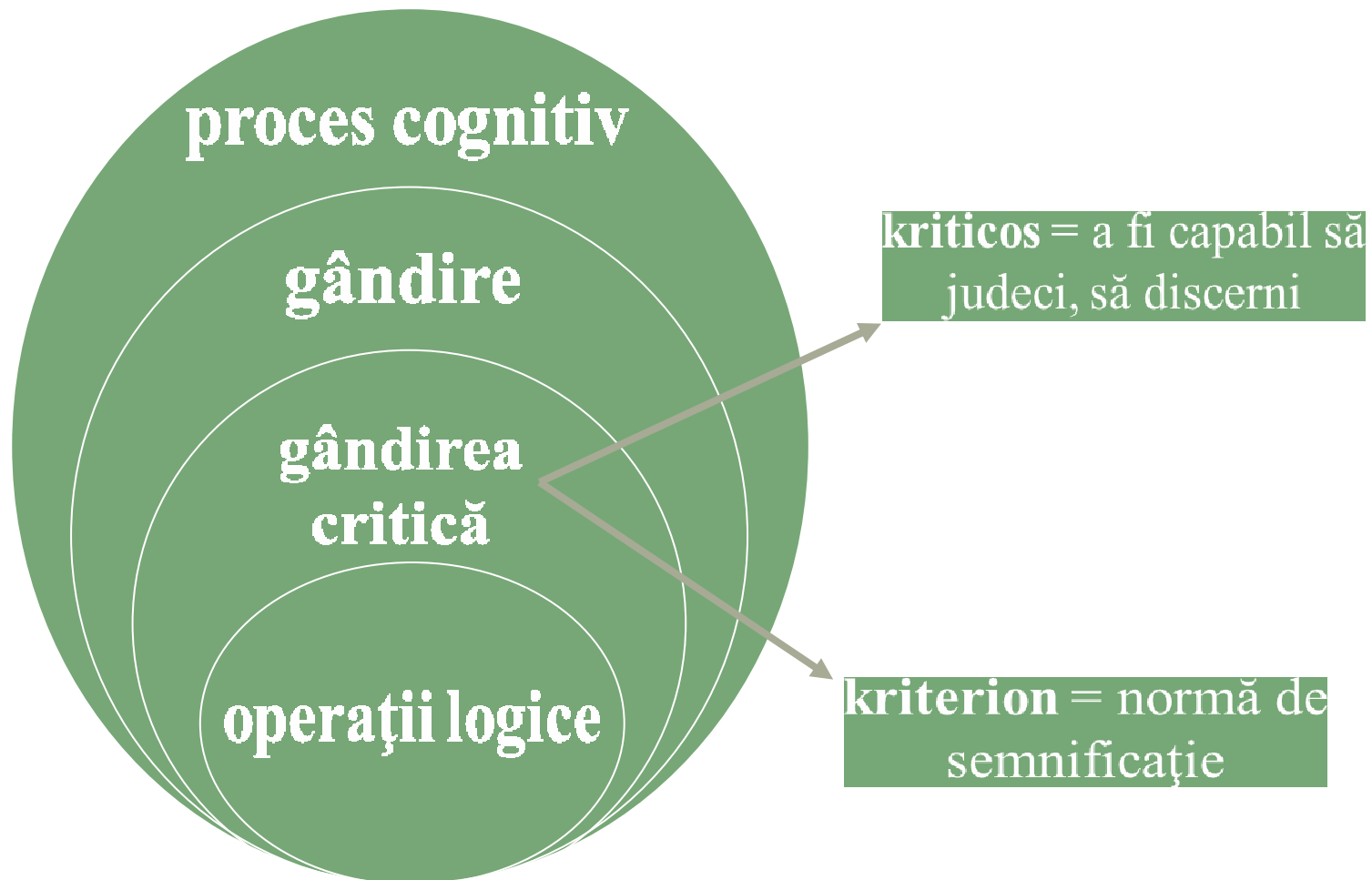
- ❑ **Învățarea pe simulatoare:** utilizarea unor sisteme tehnice artificiale, construite prin analogie cu cele originale.

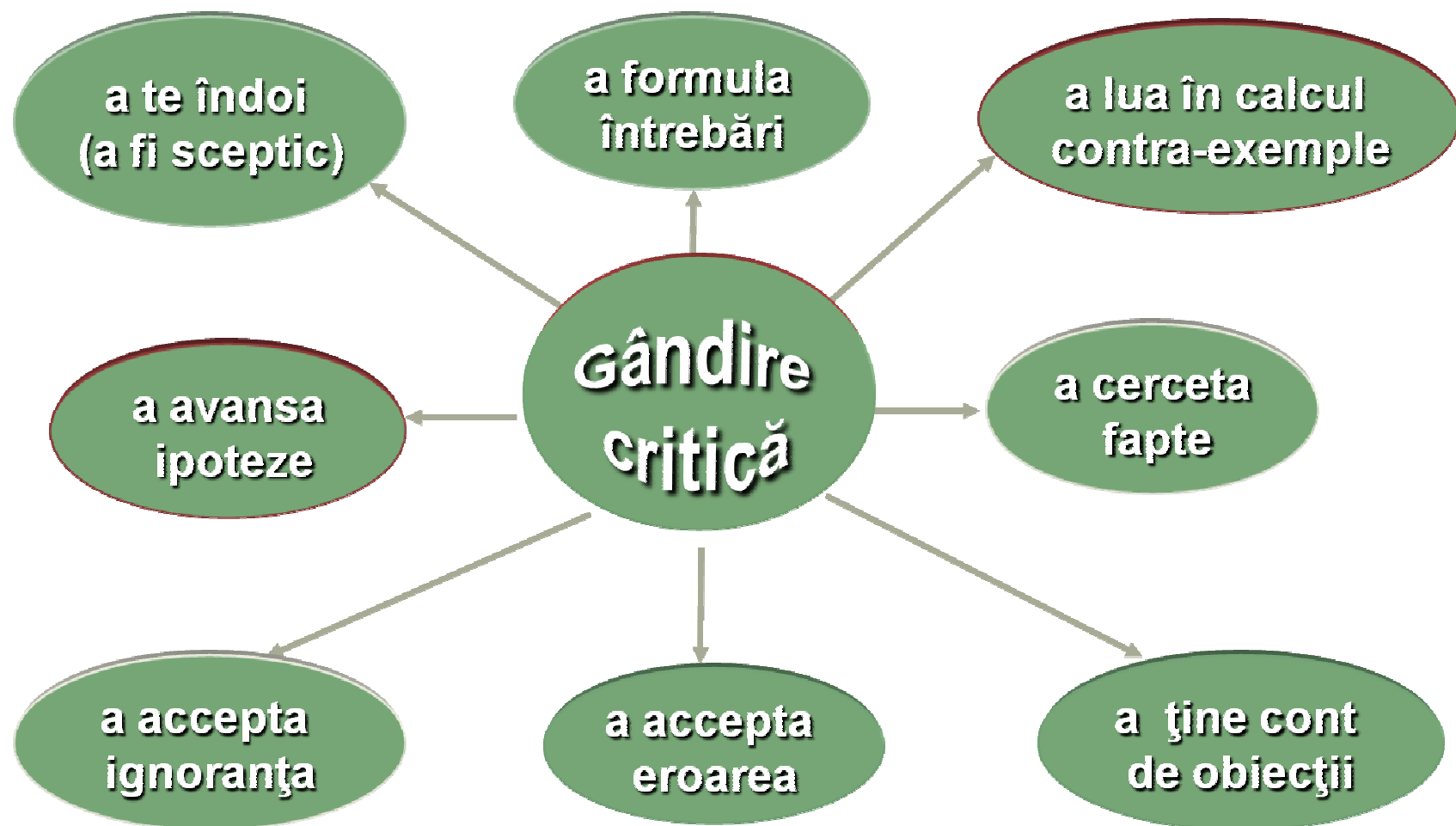
Metode pentru dezvoltarea gândirii critice

- Prelegerea intensificată
- Știu/Vreau să știu/Am învățat
- S.I.N.E.L.G. (Sistemul Interactiv de Notare pentru Eficientizarea Lecturii și a Gândirii)
- Jurnalul dublu
- Organizatorul grafic
- Cubul
- Cvintetul
- Ghidul de anticipație

Conceptul de gândire critică

Gândirea critică - abilitate cognitivă superioară

A gândi critic

A asocia

a opera conexiuni mentale între persoane sau situații; a le conecta pe baza unei relații de cauzalitate.

A observa

a vedea și a remarca ceva / pe cineva; a privi pe cineva / ceva cu atenție pentru a remarca diverse elemente.

A descrie

a defini o persoană / o situație.

A infera

a formula o opinie; a ajunge la o concluzie; a sugera indirect că o afirmație este adevărată

A compara

a examina oamenii sau lucrurile, a le găsi un gen proxim și o diferență specifică.

A prezice

a anticipa un eveniment.

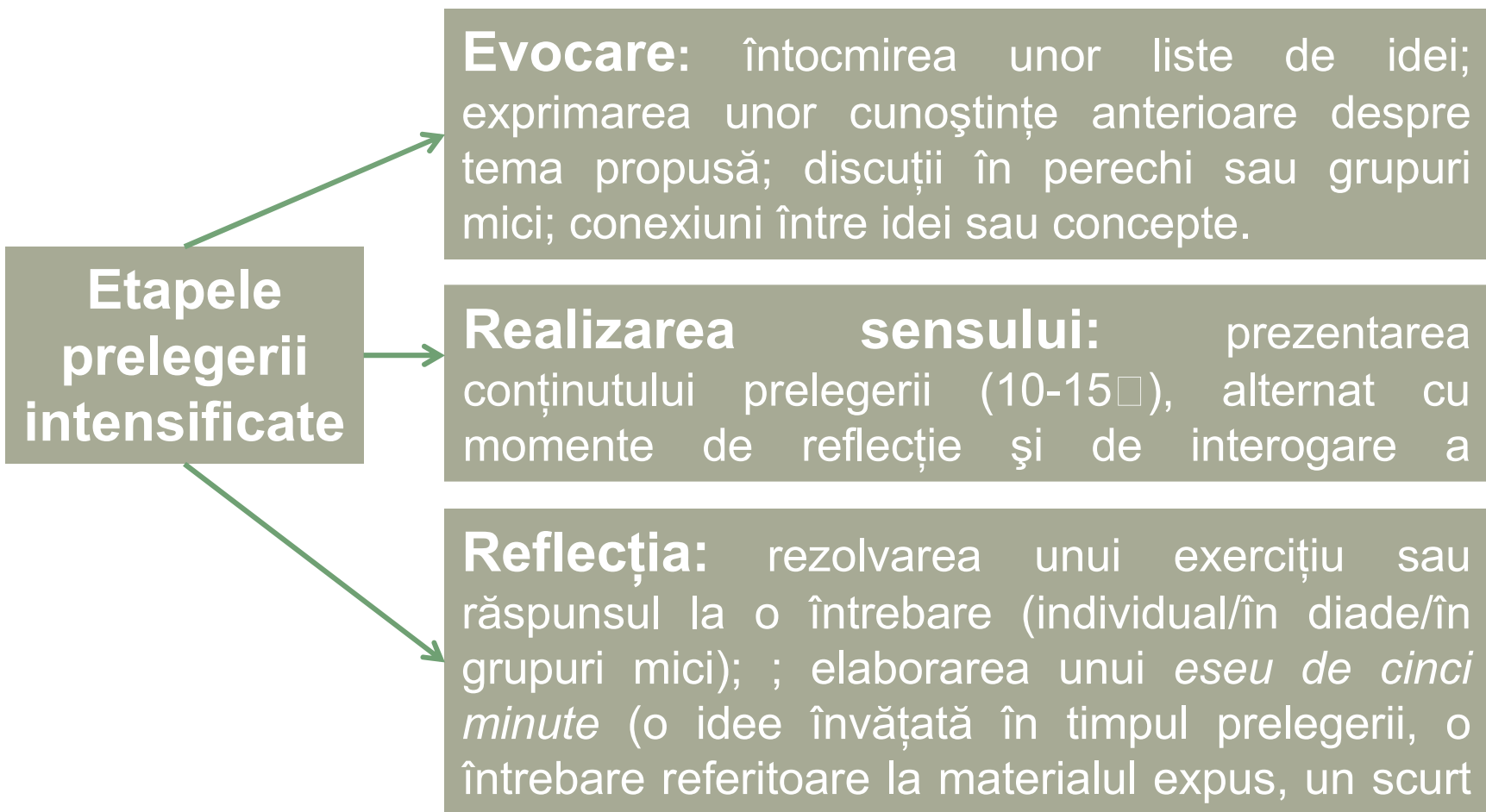
A solicita

a folosi ceva deoarece este relevant sau potrivit; a utiliza ceva în practică.

A identifica

a arăta sau demonstra cum este ceva / cineva; a recunoaște ceva / pe cineva ca individualitate.

Prelegerea intensificată - atenuează dezavantajele prelegerii tradiționale, prin activități de **interogare**, **interpretare** sau de **reflecție**.

Știu / Vreau să știu / Am învățat

Știu	Vreau să știu	Am învățat
Informații pe care elevii le dețin cu privire la tema ce urmează să fie abordată.	Întrebări pe care elevii le au în legătură cu tema respectivă.	Informații dobândite după activitatea de învățare.

SINELG

- ❑ Solicită citirea atentă a unui text, marcând pe marginea acestuia semne specifice, după cum urmează:
 - √ - informație cunoscută;
 - + - informație nouă;
 - - informație contradictorie/diferită de cea cunoscută anterior;
 - ? – informație neclară, solicită explicații suplimentare.

- ❑ Metoda SINELG asigură menținerea implicării active a gândirii elevilor în citirea unui text și monitorizează gradul de înțelegere a unui conținut de idei.

Jurnalul dublu

Pasaje din text cu impact asupra cititorului	Întrebări, comentarii, reflecții, analize, interpretări
<ul style="list-style-type: none">▪ amintirea unei experiențe personale;▪ surprindere;▪ dezacord față de autor;▪ relevanță pentru activitatea cotidiană a cititorului ;▪ etc.	<ul style="list-style-type: none">▪ De ce au fost alese respectivele fragmente?▪ De ce li s-au părut importante?▪ La ce i-au făcut să se gândească?▪ Ce întrebare are cititorul în legătură cu acele fragmente?▪ Ce l-a intrigat?▪ Ce sentimente au trezit cititorului respectivele fragmente?

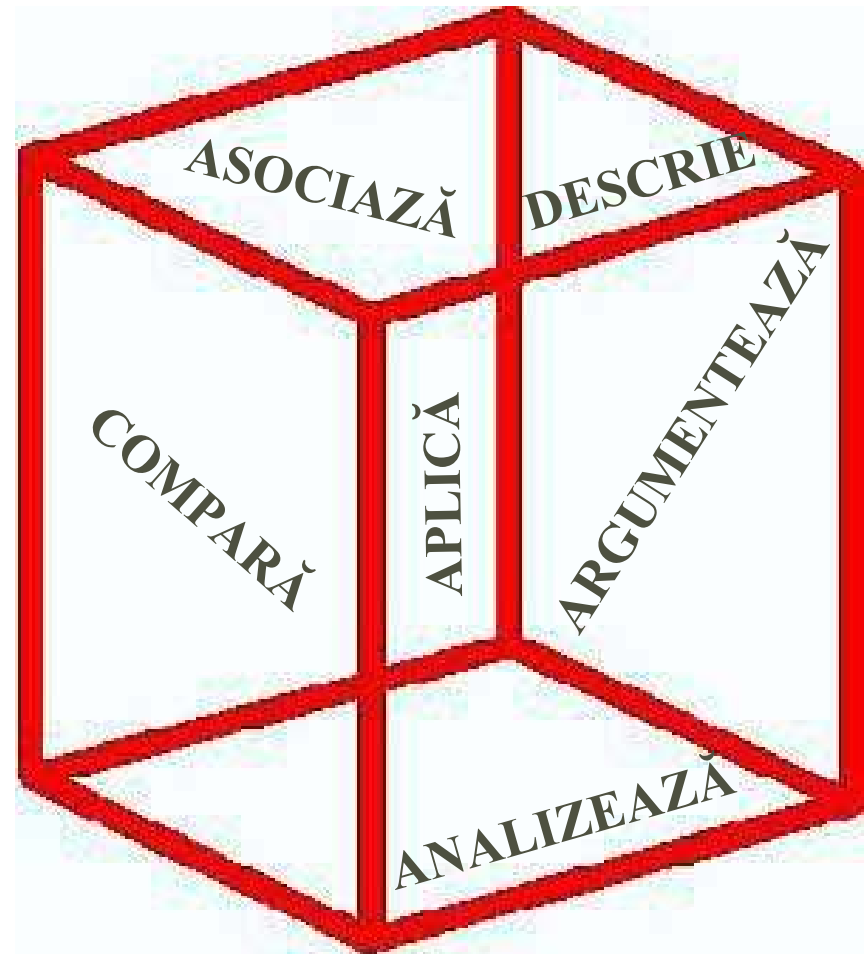

Organizatorul grafic

- ❑ Organizatorul grafic/Harta conceptuală este o tehnică de reprezentare vizuală a conceptelor și a legăturilor dintre ele. A apărut ca urmare a teoriilor cognitive ale lui **David Ausubel** și, ulterior, a cercetărilor lui **Joseph D. Novak**, începând cu anii '70, la Universitatea Cornell, S.U.A.
- ❑ Conceptele sunt redată în spații delimitate (cercuri, dreptunghiuri etc.), iar relațiile dintre concepte sunt indicate prin linii/săgeți de legătură.
- ❑ **Criterii** pentru evaluarea organizatorului grafic:
 - tema principală este plasată în centrul organizatorului;
 - subtemele sunt plasate în jurul ei, însoțite de caracteristici;
 - toate subtemele importante sunt prezente;
 - conține cel puțin 10-15 subteme secundare, terțiare etc.;
 - este ordonat și construit cu imaginație și simț artistic.

Cubul

Cowan, G. & Cowan, E. (1980) propun analiza unui concept sau a unei sintagme, proiectând-o pe șase fațete ale unui cub. Fiecare fațetă oferă o altă perspectivă în abordarea conceptului, punând în evidență diferite operații mentale:

Cvintet

„Poezie” în cinci versuri, cu următoarea structură:

▪ primul vers:

1 cuvânt care precizează **subiectul**;

▪ al II-lea vers:

2 cuvinte care **descriu** subiectul;

▪ al III-lea vers:

3 cuvinte care exprimă **acțiuni**;

▪ al IV-lea vers:

1 propoziție, formată din patru cuvinte care exprimă **o idee, o definiție** sau **sentimente** față de subiect;

▪ al V-lea vers:

1 cuvânt care exprimă **esența** subiectului.

Poluarea
Rea, distrugătoare
Infectează, strică, dăunează
Ucide tot mediul înconjurător
Nocivă

Cartea
Liniștită, îndrăzneță
Învață, emoționează, bucură
Un prieten al omului
Utilă

Aerul
Incolor, gazos
Inspiri, expiri, trăiești
Folosit de toate viețuitoarele
Necesar

Ghidul de anticipație

- Profesorul elaborează 4-6 enunțuri care pot primi valoarea de adevarat (A) sau fals (F).
- Elevii citesc enunțurile și decid valoarea acestora.
- Răspunsurile elevilor pot fi discutate în perechi sau grupuri mici, exersându-se ascultarea activă.
- La finalul lecției/cursului, după lectura unui text sau după audierea unui curs, se revine la enunțurile inițiale și se verifică validitatea lor.

Metode de învățare prin cooperare

- Gândiți/Lucrați în perechi/Comunicați**
- Predarea reciprocă**
- Mozaic**
- Rețeaua de discuții**
- Linia valorilor**
- Turul galeriei/Unul sta, trei circulă**

Gândeți/Lucrați în perechi/Comunicați

- ❑ **Gândeți** – individual, fiecare elev elaborează răspunsul solicitat la o sarcină propusă de profesor.
- ❑ **Lucrați în perechi** – elevii își comunică unii altora ideile, se ascultă, caută un consens sau un nou răspuns, îmbunătățit, ca urmare a discuțiilor.
- ❑ **Comunicați** – diadele se pot multiplica (grupuri de 4-6 elevi), găsesc un răspuns comun pe care îl prezintă clasei.

Predarea reciprocă

- ❑ Elevii exersează rolul profesorului în raport cu colegii pe o secvență de conținut.
- ❑ Elevii primesc câte un exemplar dintr-un text ce trebuie studiat și, pe rând, joacă rolul profesorului, ceea ce presupune respectarea următoarelor cerințe:
 - **elevii citesc un paragraf în gând (numărul paragrafelor trebuie să corespundă cu numărul elevilor din grup);**
 - **elevul care joacă rolul profesorului: rezumă ceea ce tocmai s-a citit, formulează o întrebare pentru colegi, explică elementele neclare, anticipează despre ce va fi vorba în următorul paragraf, și în final, precizează care este următorul paragraf care trebuie citit;**
 - **etapele se repetă până când toți elevii au experimentat rolul de profesor.**
- ❑ Predarea reciprocă este potrivită mai ales pentru texte informative și se realizează în grupuri de 4-6 elevi.

Rețeaua de discuții

- ❑ Metodă de învățare bazată pe activitatea în grup, ghidată de una sau mai multe întrebări formulate de profesor care admit răspunsuri diferite, rezultat al unor opțiuni bazate pe argumente.
- ❑ Metodă presupune studiul prealabil al unui conținut informațional, al unui text care conține idei susceptibile de interpretări diferite.
- ❑ Profesorul formulează o întrebare cu răspuns binar (afirmativ și negativ): *Ar trebui interzisă în totalitate poluarea atmosferei, începând chiar de mâine?* Elevii beneficiază de un timp de gândire pentru formularea propriilor puncte de vedere, apoi se grupează în funcție de poziția pe care o au, elaborând o listă de motive pro sau contra, urmând să se realizeze dezbateră între susținătorii celor două poziții.
- ❑ Aplicarea metodei solicită respectate anumitor cerințe:
 - **oferirea de argumente clare și solide;**
 - **concentrarea pe demontarea argumentelor poziției adverse și nu pe „atacul la persoană”;**
 - **posibilitatea schimbării poziției elevilor, dacă argumentele colegilor au reușit să-i convingă.**
- ❑ În final, se poate cere elevilor să-și exprime în scris poziția finală cu argumente cât mai convingătoare.

Mozaic (Jigsaw)

- ❑ Metoda necesită utilizarea unui material în formă scrisă (de exemplu un text din manual sau scris de profesor, un articol etc.) și structurarea clasei în grupuri eterogene de 4-5 elevi.
- ❑ Metoda presupune parcurgerea mai multor etape:
 - se formează grupuri de 4-5 elevi, numite *grupuri de baștină* (profesorul împarte textul de studiat într-un număr de părți egal cu numărul de grupuri constituite);
 - se constituie *grupurile de experți* (prin numărare de la 1 la 4 sau 5, astfel: elevii cu numărul 1 formează grupul numărul 1, cei cu numărul 2 al doilea grup etc.). Fiecare grup de experți studiază tip de 15-20 de minute partea din text, repartizată de profesor, identificând ideile principale și modul cum vor preda aceste idei colegilor.
 - elevii revin la *grupurile de baștină* și pe rând predau conținutul în care sunt „experți”. În cazul unor nelămuriri, elevii pot cere clarificări colegului „expert” în fragmentul de unde provine problema. La sfârșitul orei elevii trebuie să cunoască întregul text de studiat.
- ❑ Profesorul monitorizează predarea, urmărind desfășurarea activității în cadrul grupurilor și se asigură că informația este transmisă și asimilată corect. În final, profesorul evaluează stăpânirea individuală a materialului (prin întrebări adresate întregii clase, prin lucrări scrise).

Linia valorilor

- ❑ Profesorul lansează spre discuție o problemă controversată care poate primi un răspuns binar (da/nu).
- ❑ Elevii formulează un anumit răspuns (pro, contra sau pot fi indeciși) și se așează în clasă pe o axă imaginară, potrivit poziției adoptate față de problema în discuție.

- ❑ Se dezbat părerile divergente și se încearcă formularea unei concluzii.

Turul galeriei

- ❑ În grupuri de 3-4 elevii lucrează la o problemă, la o întrebare care se poate materializa într-un produs, un poster (o diagramă, o schemă, un tabel, un inventar de idei, un desen, o machetă etc.).
- ❑ Produsele realizate sunt expuse, posterele se afișează pe pereții clasei, transformând clasa într-o „galerie”.
- ❑ Elevii examinează produsele, consemnează sugestii, comentarii, formulează întrebări.
- ❑ După ce se încheie turul galeriei elevii revin în grupul inițial și își reexaminează produsul prin prisma observațiilor primite de la colegi.

Analiză comparativă: metode tradiționale – metode moderne

metode tradiționale centrate pe profesor	metode moderne centrate pe elev
<ul style="list-style-type: none">➤ centrate pe predare, pe transmiterea de cunoștințe;➤ dominant verbaliste;➤ induc pasivism;➤ solicită reproducerea informațiilor;➤ caracter aplicativ redus;➤ promovează competiția;➤ conducere rigidă a instruirii.	<ul style="list-style-type: none">➤ axate pe învățare, pe explorare, cercetare, acțiune;➤ activ-participative;➤ încurajează gândirea și creativitatea elevilor;➤ promovează cooperarea;➤ relații de conducere democratice.

Rețineți!

Profesorul care nu permite și nu încurajează diversitatea operațiilor în tratarea problemelor pune “ochelari de cal” intelectului elevilor, restrângându-le viziunea doar în direcția în care mintea profesorului este întâmplător de acord.

J. Dewey

Mijloacele de învățământ

- ❑ ansamblul instrumentelor materiale, naturale sau tehnice, selectate și adaptate pedagogic la nivelul metodelor și procedeeelor de instruire, pentru realizarea eficientă a sarcinilor de predare-învățare-evaluare

Funcțiile mijloacelor de învățământ

- ❑ *stimulativă* - de dezvoltare a motivației elevilor pentru studiu, de stimulare a curiozității și interesului pentru cunoaștere;
- ❑ *de comunicare* - de transmitere de informații;
- ❑ *ilustrativ-demonstrativă* - de formare la elevi a reprezentărilor, de însușire de noi cunoștințe, de fixare și sistematizare etc.;
- ❑ *formativ-educativă* - exersare și dezvoltare a operațiilor gândirii, formare a deprinderilor intelectuale și practice;
- ❑ *ergonomică* - de raționalizare a eforturilor profesorului și elevilor în activitatea de predare-învățare;
- ❑ *estetică* - de cultivare a capacității de receptare și apreciere a frumosului;
- ❑ *de evaluare* - de diagnoză și apreciere a progreselor elevilor.

Clasificarea mijloacelor de învățământ

Mijloace de învățământ	Exemple
☐ reale, naturale	colecții de plante, roci, insecte, minerale, substanțe etc.
☐ substitute ale realității	bidimensionale - fotografii, desene, hărți, planșe etc. tridimensionale - machete, mulaje, corpuri geometrice etc.
☐ simbolice	reprezentări grafice, scheme, formule etc.
☐ acționale	truse de piese, instrumente, aparatura de laborator, aparate etc.

Importanța mijloacelor de învățământ

- ❑ Mijloacele de învățământ devin eficiente dacă sunt folosite adecvat în activitatea de predare-învățare și dacă se valorifică potențialul lor didactic.
- ❑ Introducerea în practica didactică a mijloacelor de învățământ nu este un scop în sine, ci are rolul de a sprijini desfășurarea activității de predare-învățare și realizarea obiectivelor instructiv-educative prestabilite.
- ❑ Mijloacele de învățământ trebuie corelate cu:
 - obiectivele și conținuturile instruirii;
 - metodele și procedeele didactice;
 - particularitățile de vârstă și individuale ale elevilor.

Strategiile didactice

- reprezintă o combinaire optimă a metodelor, procedeeelor, mijloacelor didactice și a formelor de organizare a procesului de învățământ;
- se structurează în funcție de concepția pedagogică a profesorului și de competențele de care dispune acesta;
- tipologie: inductive/deductive, analoge, dirijate sau algoritmice/libere sau euristice.

Aplicații

Reflecțați asupra următoarei afirmații:

Nu există metode bune sau rele, ci metode adecvate, bine sau prost utilizate (Ioan Cerghit)

METODA

Realizați un cvintet având ca titlu:

Alegeți trei metode de învățământ și corelați-le câte un mijloc de învățământ.

Reflecția zilei

- Astăzi am învățat
- Astăzi mi-am reamintit
- Astăzi am descoperit
- Astăzi mi-am dat seama
- Astăzi m-a surprins
- Astăzi m-am bucurat
- Astăzi m-a dezamăgit
- Astăzi eu

Bibliografie

1. **Bocoș, M.**, (2002), *Instruire interactivă*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca.
2. **Cerghit, I.**,(1997), *Metode de învățământ*, Ediția a III-a, Editura Didactică și Pedagogică, București.
3. **Cucoș, C.**, (1996), *Pedagogie*, Editura Polirom, Iași.
4. **Ionescu, M.**, (2000), *Demersuri creative în predare și învățare*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca.
5. **Ionescu, M., Chiș, V.**, (1992), *Strategii de predare și învățare*, Editura Științifică, București.
6. **Nicu, A.**, (2007), *Strategii de formare a gândirii critice*, Editura Didactică și Pedagogică, București.